

Nr 149.

Av herr **Julin**, *angående förbättrad löneställning för vissa tjänstemän i kommunikationsverken.*

De högre befälsposterna inom kommunikationsverken rekryteras från 15:e lönegraden, där inom postverket befinna sig postassistenterna, inom statens järnvägar stations- och kontorsskrivare och inom telegrafverket telegrafassistenterna.

De relativt höga kompetensfordringar, som måste ställas på dessa tjänstemän med hänsyn till deras framtida uppgifter i förvaltningen, hava möjliggjort, att man kunnat anförtro dem arbetsuppgifter, som icke kunna sägas vara betalda med avlöningsförmånerna i deras nuvarande tjänstegrad.

Begynnelsevillningen i 15:e graden kan väl i och för sig anses tillfredsställande för den unge tjänstemannaaspiranten, men slutavlöningen i graden, som han efter halvtannat decenniums tjänstgöring uppnår, är ingalunda tillräcklig för den mogne mannen och familjeförsörjaren. Statsmakternas avsikt har heller icke varit, att han skulle känna sig tillfredsställd med en sådan slutavlöning, utan dess knapphet är avsedd att egga honom att så meritera sig i sitt arbete, att han kan erhålla befordran till högre tjänstegrader, där hans kompetens kan till fullo utnyttjas.

Beklagligtvis har vid tidigare rekryteringar inom postverket och statens järnvägar tillbörlig hänsyn ej tagits till dessa förhållanden. Rekryteringen till postassistent — resp. stationssskrivare — och kontorsskrivaregraderna har nämligen icke verkställts med hänsyn tagen till dessa graders egenskap av rekryteringsgrader, utan helt enkelt skett för att fylla det för tillfället föreliggande behovet av mera kvalificerad expeditionspersonal.

Resultatet av en sådan rekryteringspolitik har helt naturligt blivit ett överskott av underbetald arbetskraft, vars förhoppningar om den befordran, med vilken den räknat vid inträde i resp. verk, grusats. Detta förhållande är lika olyckligt för verket som för den enskilde tjänstemannen, då hans hopplöshet ej kan undgå att sätta sin prägel på arbete och arbetsprestationer.

För ledningen av verket blir detta en källa till allvarliga bekymmer. Så t. ex. anförde chefen för postverket, generaldirektören Örne, i riksdagens första kammare den 30 april 1927 bl. a. följande:

»På grund av den rekrytering av tjänstemän inom dåvarande postexpeditionersgraden, som verställdes under åren närmast före och efter sekelskiftet, har postverket för närvarande ett mycket stort antal befattningshavare inom

den nuvarande postassistentgraden, vilken som bekant motsvarar den gamla manliga postexpeditörsgraden. Antalet tjänstemän är inom denna grad så stort, att endast ett jämförelsevis obetydligt antal av dem, som äga förutsättningar för befordran, hava någon möjlighet att komma upp i högre tjänstegrad än den, de tillhört sedan sitt inträde i verket. Generalpoststyrelsens omorganisationsförslag medför nu beklagligtvis en viss försämring i personalens redan förut långt ifrån tillfredställande befordringsmöjligheter. Generalpoststyrelsen har emellertid ansett, att detta förhållande icke får fördröja de nedskärningar i organisationen, som kunna och böra verkställas. Övertaligheten inom assistentgraden är nämligen en tillfällig företeelse, som genom den nu förda restriktiva rekryteringspolitiken kommer att upphöra inom ett begränsat antal år, och det synes mig, att, oavsett vad som nu göres eller icke göres, vissa åtgärder inom den närmaste femårsperioden måste vidtagas för att bereda de äldre befordringsdugliga, men på grund av övverrekryteringen i 15:e lönegraden då alltjämt kvarvarande assistenterna en något förbättrad löneställning.»

Postverkets chef behandlade givetvis här frågan ur verkets synpunkt och finner extra ordinära åtgärder nödiga för att råda bot på det missförhållande, som ligger i tillvaron av en överbefolkad rekryteringsgrad. Hur mycket angelägnare skall det ej framstå för tjänstemännen själva, att ett ingripande sker från statens sida, så att de på något sätt bliva kompenserade för sina stäckade framtidsutsikter.

Hur hopplöst läget är kan utläsas av följande sammanställningar som avse förhållandena hösten 1927 vid postverket och statens järnvägar, där då funnos 746 ordinarie postassistenter resp. 666 ordinarie stations- och kontorsskrivare. Tidsperioden för dessa tjänstemäns antagning i verkens tjänst ävensom antalet av de nu levande samtidigt antagna tjänstemän, vilka från postassistents- samt stations- och kontorsskrivaregrad blivit befordrade till högre befattningar, framgår av nedanstående tablåer.

Postverket.

Tid för antagning i verkets tjänst	Kvarstående obefordrade postassistenter	Befordrade manliga tjänstemän
1879—1900.....	84	401
1901—1905.....	159	119
1906—1910.....	175	33
1911—1915.....	160	8
1916—1920.....	159	—
1921—1924.....	9	—
	746	561

Statens järnvägar.

Tid för antagning i verkets tjänst	Kvarstående obefordrade stations- och kontors-skrivare	Kvarstående tjänstemän inom befattningar, till vilka befordran äger rum från kontors- och stationsskrivare ¹
1879—1900	112	368
1901—1905	98	153
1906—1910	203	57
1911—1915	106	5
1916—1919	147	11
	666	594

¹ Häri äro inräknade även de tjänstemän, som i befordrad grad övergått i statens järnvägars tjänst i och med övertagande av vissa enskilda järnvägar.

Vederbörande tjänstemäns uppdelning på olika levnadsåldrar framgår av nedanstående sammanställningar:

Postverket.

Levnadsålder	Antal postassistenter
60—67 år	14
50—59 »	50
45—49 »	110
40—44 »	217
35—39 »	158
30—34 »	140
25—29 »	56
24 »	1
	<hr/> 746

Statens järnvägar.

Levnadsålder	Antal kontors- och stationsskrivare
60—67 år	15
50—59 »	58
45—49 »	74
40—44 »	153
35—39 »	198
30—34 »	155
28—29 »	13
	<hr/> 666

Av de först återgivna tabellerna framgår, att medan största delen av de under åren 1879—1900 antagna postassistenterna och de under åren 1879—1905 anställda stations- och kontorsskrivarna blivit befordrade, har befordringsprocenten för senare antagna tjänstemän av resp. kategorier sjunkit betydligt, vilket ytterligare belyses av nedanstående tabell.

År för inträde i resp. verk	Procent befordrade tjänstemän av vederbörande årsklass vid:	
	Postverket	Statens järnvägar
1906.....	12	36
1907.....	8	20
1908.....	13	20
1909.....	14	16
1910.....	17	7

Tjänstemän antagna efter 1910 hava endast i enstaka undantagsfall hittills erhållit befordran.

Såsom ovan visats hava av de 746 nu i tjänst varande postassistenterna 391 eller 52 % uppnått en levnadsålder av 40 år samt av de 666 likaledes kvarstående stations- och kontorsskrivarna 300 eller 45 % uppnått samma ålder, siffror, som, när det gäller en rekryteringsgrad, tala sitt tydliga språk om dåliga befordringsförhållanden. Någon ljusning i befordringsutsikterna för dessa, nu över 40 år varande tjänstemän är icke heller skönjbar. Tvärtom är en försämring att emotse.

Nedanstående tabell visar avgången ur tjänst under tiden till och med år 1940 på grund av uppnådd pensionsålder vad beträffar tjänstemän i befattningar, till vilka stations- och kontorsskrivare samt postassistenter kunna vinna befordran.

År	Antal tjänstemän, som skola avgå på grund av pension	
	vid postverket	vid statens järnvägar
1928.....	9	7
1929.....	15	11
1930.....	16	8
1931.....	17	8
1932.....	12	10
1933.....	15	12
1934.....	21	15
1935.....	15	19
1936.....	18	16
1937.....	18	14
1938.....	24	26
1939.....	21	20
1940.....	29	31

Avgången av tjänstemän i befordringsgraderna ökas givetvis genom dödsfall, förtidspensionering etc., men blott i ringa mån. Man torde ej av dessa anledningar kunna räkna med en ökning av antalet avgående tjänstemän med mera än 50 %. Detta skulle innebära att exempelvis under femårsperioden 1928—1932 vid statens järnvägar 66 stations- och kontorskrivare skulle kunna tänkas vinna befordran och vid postverket 104 postassistenter. Under samma period hava emellertid ytterligare 198 stations- och kontorsskrivare samt 158 postassistenter uppnått 40-års åldern. Därav framgår, att befordringsutsiktterna för ifrågavarande tjänstemän under lång tid ännu icke komma att förbättras utan försämrats.

I motioner vid 1926 års riksdag (I: 117 och II: 222) har hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan löneförbättring åt stations- och kontorskrivarna vid statens järnvägar samt post- och telegrafassistenter, att dessa efter uppnådda 40 levnadsår och efter att hava i 4 år åtnjutit lön i högsta löneklassen inom 15:e lönegraden skulle åtnjuta lön enligt närmast högre löneklass inom närliggande lönegrad.

I anledning av motionerna anförde statsutskottet i utlåtande nr 108 följande:

»Om ock vissa billighetsskäl synas utskottet kunna anföras för ett bifall till nämnda motioner, har dock utskottet, särskilt med hänsyn till svårigheten att överblicka de konsekvenser, ett bifall till motionerna skulle kunna medföra i avseende å andra befattningshavargrupper, nu måst ställa sig avvisande till det i motionerna framställda yrkandet.» I princip torde utskottet alltså få anses hava erkänt den ifrågasatta löneförbättringens berättigande, men av finansiella hänsyn för det dåvarande icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till densamma. Riksdagen biträdde utskottets mening.

Sedan detta riksdagsbeslut fattades, hava, såsom av det föregående framgår, förhållandena inom berörda rekryteringskårer ytterligare försämrats, vartill bl. a. bidragit vad postverket angår den av 1927 års riksdag beslutade omorganisationen av generalpoststyrelsen och postdirektionerna. Ett fortsatt uppskov med lösningen av den nu föreliggande frågan måste bliva ödesdigert. Riksdagen har ej heller tvekat att i likartade fall vidtaga erforderliga åtgärder. Så har exempelvis medgivits, att vissa tjänstemän, som på grund av ogynnsamma omständigheter få kvarstanna i tullverkets rekryteringsgrad (kammarskrivaregraden) oskälig tid, få ett tillskott i avlöning såsom kompensation för utebliven befordran.

I enlighet med statsutskottets utlåtande nr 33 år 1925 och i anledning av motion nr 63 i andra kammaren beslöt riksdagen i samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 2/1925 angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för kommunikationsverken bl. a., att lokomotiveldare, som tillhört den för hans befattning avsedda lönegradens högsta löneklass i 4 år och uppnått en levnadsålder av 40 år, må äga att under de för uppflyttning i högre löneklass eljest föreskrivna villkor åtnjuta lön i närmast

högre löneklass inom närliggande lönegrad, såsom om denna löneklass tillhörde den för lokomotiveldare bestämda lönegraden. Statsutskottet hade såsom motiv för sitt förslag i nämnda avseende åberopat de för lokomotiveldare i särskilt hög grad försämrade befordringsmöjligheterna samt att vid placering i lönegrad av lokomotiveldarebefattningarna hänsyn torde hava tagits till tidigare relativt goda befordringsordning.

Årets statsverksproposition innehåller förslag om likartat ingripande till förmån för läroverkslärarnas rekryteringsgrad, extralärarna.

Medan icke fullt 10 % av lokomotiveldarna, vilka på grund av dåliga befordringsutsikter av riksdagen tillerkändes ett extra ålderstillägg, vid 1926 års ingång fyllde de för löneförbättring stadgade villkor — 40 års levnadsålder och 4 års innehav av högsta lön inom lönegraden — äro motsvarande procenttal för stations- och kontorsskrivarna nu c:a 30 % och för postassistenterna c:a 46 %. I närvarande stund finnas nämligen vid postverket 346 postassistenter och vid statens järnvägar 202 stations- och kontorsskrivare, som uppnått 40 levnadsår och innehåft högsta löneklassen i minst 4 år. Det synes ofrånkomligt att riksdagen nu söker åstadkomma en löneförbättring för dessa äldre tjänstemän i 15:e lönegraden, för vilka befordringsförhållandena blivit i så hög grad förryckta.

I detta sammanhang må framhållas, att kontors- och stationsskrivare vid de största enskilda järnvägarna i landet hava en med avseende å slutlönen gynnsammare ställning än motsvarande tjänstemän vid statens järnvägar. För dem gälla nämligen sex löneklasser, av vilka den högsta uppnås efter 15 års tjänstetid i befattningen, och denna slutlön uppgår med nuvarande dyrtidstillägg på billigaste ort till 6 018 kronor mot vid statens järnvägar 5 376 kronor och å dyraste ort till 6 969 kronor emot vid statens järnvägar 6 696 kronor.

Enligt beräkning skulle kostnaderna inkl. dyrtidstillägg, för ett extra ålderstillägg åt postassistenter samt stations- och kontorsskrivare vid statens järnvägar enligt de bestämmelser, som fastställts beträffande lokomotiveldare, f. n. belöpa sig till c:a 225 000 kr., varav 140 000 kr. komma på postverket och 85 000 kr. på statens järnvägar, kostnader, vilka efterhand som mera normala förhållanden mellan storleken av rekryteringsgraden och antalet högre tjänster inträda, komma att minskas för att till sist bortfalla.

Med stöd av vad ovan anförts hemställes vördsamt,

att riksdagen måtte medgiva, att postassistent samt stations- och kontorsskrivare vid statens järnvägar, som tillhört eller med tillämpning av avlöningsreglementets bestämmelse om tillgodoräkning av tjänstetid kunna anses hava tillhört för dem bestämd lönegrads högsta löneklass i fyra år och uppnått en levnadsålder av 40 år, skola äga att under de för uppslyttning i högre löneklass eljest gällande villkor

åtnjuta lön i närmast högre löneklass inom närliggande lönegrad såsom om denna senare löneklass tillhörde den för tjänstemännen bestämda lönegraden.

Stockholm den 21 januari 1928.

Teodor Julin.